

**ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
(НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
ТА НІМЕЧЧИНИ)**

Проаналізовано розвиток ідеї розбудови української політики в сфері національної безпеки та оборони, спираючись на досвід провідних країн світу. Проведено порівняльний аналіз злочинів проти національної безпеки країн Європейського Союзу. Визначено основні напрями для наслідування зарубіжного досвіду Україною.

Ключові слова: національна безпека, злочин, європейська інтеграція, глобалізація.

Серкевич И.Р. Формирование политики Украины в сфере национальной безопасности (на примере Великобритании и Германии)

Проанализировано развитие идеи развития украинской политики в сфере национальной безопасности и обороны, опираясь на опыт ведущих стран мира. Проведен сравнительный анализ преступлений против национальной безопасности стран Европейского Союза. Определены основные направления для наследования зарубежного опыта Украиной.

Ключевые слова: национальная безопасность, преступление, европейская интеграция, глобализация.

Serkevych Iryna. Forming the policy of Ukraine in the field of national security (in terms of the United Kingdom and Germany)

In the article, the author analyzes the idea of the development of Ukrainian policy in the field of national security and defense, based on the experience of leading countries of the world. The comparative analysis of crimes against national security of the countries of the European Union is carried out. The basic directions for following foreign experience by Ukraine are determined.

Keywords: national security, crime, European integration, globalization.

Рівень забезпечення національної безпеки держави залежить насамперед від ефективності функціонування відповідних органів

державної влади. Чинником, який визначає стан національної безпеки, є політична система та її дієвість, що встановлює розподіл сфер впливу й повноважень між гілками влади. Реалізація Україною стратегії інтеграції до Європейського Союзу обумовлює необхідність врахування досвіду країн, що вже здійснили трансформацію інститутів забезпечення національної безпеки у відповідності до європейської демократичної традиції, а також їх адаптацію до характеру загроз для країн-членів ЄС. Безпека України у контексті загальноєвропейської безпеки ґрунтується на тому, що розвиток і зміцнення ЄС поглиблюють загальноєвропейську безпеку в усіх її вимірах¹.

Дослідженням вказаної проблеми займалися такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як О. Белов, О. Бодрук, А. Ванавербек, К. Грищенко, Х. Нольте, Б. Парахонський, Г. Перепелиця, Г. Яворська та ін. Водночас процеси глобальної та європейської безпеки потребують постійного аналізу та вивчення, особливо з огляду на намагання України долучитися до європейських структур безпеки.

Варто чітко усвідомлювати відмінність стартових позицій, змісту завдань та характеру загроз національній безпеці для України та держав, що входять до Європейського Союзу. В Україні триває державотворчий процес. Політична система не являється усталеною, триває пошук оптимальної моделі державного управління. Досвід країн-членів Європейського Союзу, в цьому контексті, необхідно враховувати. Зокрема, в стратегії національної безпеки України зазначається, що реформування системи забезпечення Національної безпеки передбачає підтримання Збройних Сил України та інших військових формувань у стані високої боєздатності, досягнення оптимальної чисельності структур сектору безпеки, удосконалення правової бази, приведення кримінального законодавства та судочинства у відповідність до стандартів і рекомендацій ЄС.

З огляду на динамічний та суперечливий характер внутрішньополітичного життя в Україні, досвід країн-членів ЄС є необхідним орієнтиром на шляху до Європейського Союзу.

Стратегія України у напрямку інтеграції до ЄС зумовлює необхідність врахування досвіду країн, що вже здійснили трансформацію інститутів забезпечення національної безпеки відповідно до

європейської демократичної традиції, а також їх адаптацію до характеру загроз для країн-членів ЄС. При цьому потрібно чітко усвідомлювати відмінність стартових позицій, змісту завдань та характеру загроз національній безпеці для України та держав, що входять до ЄС. Вагомим чинником, що визначає зміст та напрями реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони країн-членів ЄС виступає політична система країн, яка є досить усталеною, а діяльність органів державної влади здійснюється на основі чіткого розподілу функцій і повноважень гілок влади в умовах контролю громадянського суспільства. Переважна більшість країн-членів ЄС (крім Швеції, Австрії, Фінляндії та Ірландії) є членами НАТО. Основоположним принципом системи національної безпеки та ключовим завданням національних урядів є збереження існуючих високих стандартів життя, демократичних прав і свобод. У зовнішньополітичній сфері країни-члени ЄС реалізують стратегію «Єдиної Європи», мета якої - формування самостійного впливового центру сили, але при цьому зовнішня політика та оборона поки що залишаються у виключній юрисдикції національних урядів.

Відомі сьогодні у ЄС моделі управління сектором безпеки та формування політики безпеки можна розділити на два типи - англосаксонський та континентальний (німецько-французький). Принципова різниця між ними полягає в ступені (де)централізації. Проте, в українських умовах фактичної війни (з одного боку - війни за незалежність, з іншого - громадянської, до того ж ускладненої зовнішньою участю ЗС РФ) оптимальною залишається централізована модель. Разом із тим, окремі моменти та елементи з інших моделей також мають бути запозичені².

З огляду на важливість поєднання військового та інформаційного вимірів АТО, на особливу увагу заслуговує той демократичний аспект системи національної безпеки Великої Британії, який пов'язаний із забезпеченням необхідного рівня секретності - з одного боку, та свободою слова і правом на інформацію - з іншого. У Великій Британії подібний досвід втілюється в систему спеціальних «повідомлень ДА» (DA Notices). Вказані повідомлення (які до 1993 р. називалися «D Notices») - офіційні прохання до редакторів ЗМІ не публікувати й не

повідомляти певну інформацію з міркувань національної безпеки³.

«Повідомлення ДА» є рекомендаційними, що дозволяє редакторам ЗМІ (теоретично) ігнорувати їх без наслідків для себе, але на практиці вони зазвичай прислухаються до побажань уряду. У серйозних випадках, відповідне міністерство чи відомство може вимагати поліцейського та/або судового розслідування справи, зокрема спробувати через суд заборонити оприлюднення певних матеріалів.

Система надсилання «повідомлень Д» була створена в 1912 р. - відтоді її запроваджував спільний комітет, що складався з помічника міністра оборони та представників Асоціації ЗМІ. У 1971 р. ця система була скасована та замінена постійним набором рекомендацій, у яких давалися загальні вказівки що можна публікувати, а що не можна, а в яких випадках слід проконсультуватися з Міністерством оборони, а також Радою ЗМІ. У 1993 р. «Повідомлення Д» (D Notice) перейменували на «Повідомлення ДА» (DA Notice). У 2006 р. було розроблено 5 постійно діючих «Повідомлень ДА» з таких тем:

DA 01 Воєнні операції, плани й ресурси DA 02 Ядерна й неядерна зброя й військова встаткування DA 03 Шифри й безпека комунікацій DA 04 Секретні об'єкти й адреси DA 05 Спеціальні служби та розвідка Великобританії Сьогодні системою «повідомлень ДА» опікується Дорадчий комітет оборони, преси та телерадіомовлення (The Defence, Press & Broadcasting Advisory Committee), а основну роботу веде постійний Секретар цього комітету. Система фінансується з бюджету Міністерства оборони і складає близько 105 тис. ф. ст. на рік.

(Окремо слід відзначити, що аналогічна практика застосовувалася в Австралії в часи «Холодної війни». Австралійські «Повідомлення Д» стосувалися в основному місцезнаходження радянського перебіжчика Володимира Петрова і його дружини, а також діяльності американо-австралійського центру зв'язку в Пайн-Гепі)⁴.

Досвід Федеративної Республіки Німеччини вважається надто цікавим в нашому контексті передусім через те, що ця держава, попри вкрай проблемну політико-історичну спадщину, тим не менш, вже достатньо давно закріпилася як повноцінний член «європейського демократичного клубу». Але ЗС ФРН (Бундесвер) були створені через десять років після закінчення Другої світової війни, коли ФРН могла

бути визначена як «ембріональна демократія». Звернення до досвіду німецької мілітаризації першої половини ХХ ст. та успішного створення ефективного цивільного контролюнад сектором безпеки, що співпав з інституціоналізацією демократії в другій половині ХХ ст., певні ключові аспекти німецького досвіду можуть бути успішно застосовані до нашої поточної ситуації⁵.

Спираючись на подібні політико-історичні трансформації, німецький досвід становлення та розвитку «сектору безпеки» сучасного зразку слід аналізувати через призму цілісного феномену, що має «внутрішню» (культурно-політичну) та «зовнішню» (освітньо-політичну) складові. Обидві вони пов'язані з концепцією «*Innere Führung*». Дану позицію дуже важко точно перекласти - зазвичай вдаються до варіантів «керівництво та громадянська освіта» або «внутрішній контроль». Дослідник Ф. Вітман запропонував наступне широке визначення: «Це соціальна, правова, педагогічна, моральна та воєнно-орієнтована концепція, що пронизує всі сфери військового життя. Це концепція для формування воєнно ефективних, демократично контрольованих та соціально інтегрованих збройних сил»⁶.

Схожа концепція є особливістю передусім Бундесверу, але вона не тільки формує німецьку повоєнну практику, але й виводиться з неї. «*Innere Führung*» в цьому сенсі можна розуміти як «військове керівництво та поведінка в суспільстві, де збройні сили, що перебувають під цивільним контролем, демократично підзвітні суспільству в цілому». Це проявляється в різних інституційних формах. Існують конкретні директиви у відношенні «*Innere Führung*», і в правових настановах, що регулюють збройні сили, знаходяться багато принципів, які прямо або опосередковано належать до «*Innere Führung*». Парламент Німеччини, наприклад, визначає через свого парламентського комісара зі збройних сил, наскільки правильно виконуються принципи «*Innere Führung*» у Бундесвері. І там, де принципи «*Innere Führung*» застосовуються не на належному рівні, військовослужбовці бундесверу мають право звертатися зі скаргою безпосередньо до парламентського комісара по збройних силах - оминаючи військові інстанції командування. Таким чином, *Innere Führung* відіграє

центральну роль у Бундесвері та за своєю специфікою, чисто німецькій за формою, її можна вважати унікальною.

Особою, яка сьогодні визначається як «винахідник» концепції *Innere Führung*, є Вольф Граф фон Баудіссін, офіцер штабної служби, який служив у генерала Роммеля в Північній Африці, поки в 1941 р. не був узятий у полон під Тобруком. Його першопочаткові формулювання, зроблені під час перебування в військовому полоні, уже показують основні характеристики його подальшої концепції. Вихідною точкою його поглядів було неприйняття нацистського режиму, засноване на морально-етичних переконаннях. Після війни стало зрозумілим, що опозиційна установка повністю виправдалася, коли стало відомо про всі політичні й військові злочини режиму. Шлях режиму до влади був, зокрема, результатом історично сумнівного військового розвитку, а також проблемами відносин як між військовослужбовцями та політичним сектором, так і між військовослужбовцями й суспільством⁷.

Спираючись на результат такого розвитку в якості морально легітимних залишаються лише дві історичні моделі, на яких могли базуватися нові збройні сили - першою були пруські реформи 1808-18 рр. у тому виді, як вони були інтерпретовані генералами-реформаторами Й. Шарнхорстом і А. Гнейзенау, другою - сумнівні реформи, здійснені нацистським режимом.

Ще одним етапом у розвитку його ідей був опір А. Гітлеру, що втілювався у спробі заколоту 10 липня 1944 р. Багато колег і друзів Баудіссіна брали активну участь у цьому заколоті та були страчені. Історичні розвідки свідчать, що у самого Баудіссіна було достатньо консервативні погляди, тому він, напевно, вважав, що будь-яка політично законна дія вимагає належного (законного історично) базису.

У 1951 р. фон Баудіссін став членом Німецького планового комітету з переозброєння. Попередньою умовою його участі в роботі даного комітету була робота над тими розділами пруських реформ 1808-18 рр., які не були успішно втілені в життя, він особливо цікавився тими розділами, у яких характеризувалася роль солдатів як громадян. У своїй сукупній роботі він підсумував етичні, моральні та політичні принципи пруських реформ до ситуації 1950-х рр. На

практиці це означало те, що він розробив прийнятну етично та морально концепцію збройних сил, яка була одночасно політично сумісна з демократією та здатна відповідати на стратегічні виклики «Холодної війни», включаючи ядерні загрози⁸.

Концепція фон Баудіссіна, покладена в основу «Innere Führung», заснована на трьох передумовах.

По-перше, військовослужбовці, військова політика та стратегія мають розглядатися в сучасному, далекоглядному розумінні того, з якими війнами держава може зіштовхнутися в майбутньому. В 1950-ті рр. фон Баудіссін був одним з небагатьох військових лідерів, які розуміли епохальне значення ядерної зброї. Він оголосив «Innere Führung» політичною та стратегічною зброєю. З цієї «точки відліку» він постійно виводив ідеї попередження війни воєнним стримуванням. Відповідно до його поглядів, військові не розглядаються знаряддям ведення війни, а головним чином знаряддям підтримки миру.

По-друге, він вивів ідею про те, що, через ядерну загрозу, військові повинні діяти на полі бою вкрай незалежно, а тому мають бути внутрішньо мотивованими. У результаті традиційні відносини між солдатом і його командиром, які зводяться до підпорядкування наказам, втратили свою актуальність та мали бути замінені керівництвом на основі співробітництва.

Виходячи з тогочасних геостратегічних реалій, Баудіссін вивів потребу для Німеччини орієнтуватися на Західну Європу та Сполучені Штати як на союзників. З іншого боку, він бачив потребу співробітничати на політичному рівні із супротивниками Німеччини. Пізніше, він висунув концепцію контролю над озброєннями на основі співробітництва⁹.

На переконання Баудіссіна, етична основа, відповідно до якої німецький солдат виконує свою службу, є християнською (протестантською) і філософською за своїм характером. В остаточному підсумку, це той момент, де концепція «Innere Führung» була пов'язана із правами людини та цивільним правом, закріпивши зв'язок між цим поняттям і статтями Основного закону Німеччини. Звідси було виведено розуміння того, що кінцевою місією солдату

є збереження миру. Таким чином, в рамках «Innere Führung» попередження війни вважається обов'язковим, а політичне співробітництво необхідним у справі забезпечення миру. У повсякденному військовому житті це стає істотним моментом у слідуванні демократичним моделям поведінки - принципам, покладеним в основу «Innere Führung»¹⁰.

Третя передумова концепції «Innere Führung» полягає в припущенні, що демократичне суспільство є чимось більшим, ніж об'єднання громадян з демократичним урядом (принаймні, так було в Німеччині в 1950-х рр.). «Innere Führung» просувала демократичну, легко застосовну на практиці лінію поведінки, і він прагнув, щоб військові теж її прийняли. Баудіссін відстоював цей підхід у той час, коли німецьке суспільство усе ще мало досить стриману позицію відносно демократії як такої.

Схиляючись до політичної точки зору, «Innere Führung» сприяла розвитку цивільного контролю над збройними силами, захисту гуманітарно-політичних прав у самому військовому середовищі, а також розумінню того, що професія воєнного є політичною професією. Це професія, яка втрачає усілякий сенс, якщо в неї немає політичної основи, - це вбачається фундаментальною відмінністю між солдатом та найманцем.

У випадку розгляду проблеми національної безпеки (принаймні, у вимірі «жорсткої безпеки») у фокусі «Innere Führung» в принципі не важливо, на якому рівні виникає проблема - завжди зрозуміло, яким чином окрема проблема поєднана із загальним контекстом «жорсткої» (воєнної) безпеки. Усвідомлення відносин, описуваних у рамках «Innere Führung», означає розгляд проблем не ізольовано, а в якості взаємозалежних питань. Принаймні для німецького «сектору безпеки» «Innere Führung» є парадигмою передусім політико- культурного характеру. При цьому концепція «Innere Führung» не є «цивілізаційно обмеженою» - її досвід достатньо вдало екстраполюється на інші соціокультурні спільноти, що стоять перед викликами принципової демократизації сектору безпеки (зокрема африканські)¹¹.

Примат гуманітарно-політичних прав і свобод є «наріжним каменем» демократичного суспільства. З політологічної точки зору вони матеріалізуються в плюралізмі змагання соціополітичних ідей і соціоекономічних концепцій. З організаційної точки зору, вони стають очевидними у верховенстві закону. А з погляду сектору безпеки та по відношенню до конкретного німецького солдата це означає «Innere Führung». Так, у 2003 р. противники призову подали до Конституційного суду ФРН позов про порушення принципу рівноправності громадян перед законом, аргументуючи його тим, що дві третини призовників віддають перевагу альтернативній службі. Крім того, багато молодих людей взагалі не проходять ні військової, ні альтернативної служби з тієї причини, що бундесвер не потребує такої кількості призовників (при тому, що з 2002 р. тривалість строкової служби скорочено до 9 місяців). Однак Суд ухвалив: загальна військова повинність не суперечить Основному Закону країни. Опосередкованим наслідком, проте, стало скорочення кількості призовників з 70 до 40 тисяч осіб¹².

Концепція «Innere Führung» заснована на понятті, що солдат - це громадянин у військовій формі. Це означає, що солдат користується тими самими цивільними правами, що й будь-який інший громадянин, і навіть має право проявляти політичну активність. Через той факт, що півстоліття тому солдати були демократами, скоріше, з певної професійної необхідності, а не з переконань або схильності, демократична орієнтація могла бути досягнута тільки, якщо існувало свого роду освіта у цій області. Концепція освіти включала традиційну освіту (Bildung), а також громадянську освіту, до отримання якої наполегливо закликали. Ці дві освітні складові мали на меті вироблення поведінки, сумісної з демократією: «...політична освіта має розглядатися як центральна частина нашої концепції лідерства та громадянської освіти, що унеможливує розділення освіти від більш повного розуміння лідерства». Громадянська освіта може бути успішною, якщо немає суттєвих розбіжностей між настановами, зробленими під час навчання, та поведінкою військового керівництва. Більш того, солдат має мати можливість випробувати кон-

стифунційні цінності, які він має захищати, через приклад, що надається йому керівництвом впродовж щоденної рутини. Громадянська свідомість не має бути лише навчена, вона має бути прожита і продемонстрована щодня: «Виключно велика розбіжність між словом та ділом не тільки матиме наслідком нейтральний не-успіх, але... постійно знищуватиме найважливішу засаду військової служби, довіру». Так, німецький вояк, приміром, зобов'язаний виконувати всі накази, за винятком тих, що порушують закон, ображають кого-небудь або не мають відношення до військової служби. Неможна застосовувати фізичне чи моральне насильство щодо вояка - забороняється навіть торкатися нього (виняток - передавання сигналів у темряві чи за поганой видимості або під час стрільби)¹³.

Маючи подібну освіту, молоді вояки могли збагнути, що свобода, яку вони мають захищати від загрози тоталітаризму, є частиною їх повсякденного військового буття, а також їх подальшого цивільного життя.

Проте на практиці ця мета могла бути досягнута тільки в тому випадку, якщо застосовувався тип керівництва на основі співробітництва, який ураховував індивідуальні можливості й інтереси всіх осіб, яких це стосувалося. Отже, на зміну традиційній військовій моделі «залізної дисципліни» (характерної для армії «пруського зразку») мав прийти тип дисципліни, заснований на ліберально-демократичних вимогах сучасності. Відповідно до «Innere Führung», збройні сили могли бути ефективними тільки в тому випадку, якщо вони відповідали всім цим вимогам. Так, до 2001 р. в Бундесвері жінки могли обіймати лише медичні посади і служити у військових оркестрах. Проте завдяки ініціативі депутатів Бундестагу, що прийняли відповідну поправку до конституції, жінки отримали можливість обіймати і «бойові» посади. Вважається, що такий дозвіл не тільки зрівняв їх у правах з чоловіками, а й сприяв наближенню Бундесверу до сучасних стандартів. Відповідно, нині у збройних силах ФРН служить близько 10 тис. жінок, причому всі вони - добровольці¹⁴.

Спираючись на шведську модель діяльності держслужбовців, що розглядають претензії громадян до урядових чиновників, парламент ФРН в 1956 р. увів інститут уповноваженого бундестагу з питань бундесверу. Згідно ст. 45б Конституції ФРН, він повинен захищати права військовослужбовців і бути допоміжним органом при здійсненні парламентського контролю над збройними силами (ця стаття - єдина в Основному Законі, у якій використано термін «парламентський контроль»). Закон про уповноваженого бундестагу з питань бундесверу 1957 р. конкретизує його конституційний статус. Так, уповноважений, якщо йому стали відомі обставини порушень конституційних прав військовослужбовців або принципів внутрішнього керівництва збройними силами, повинен у рамках парламентського контролю з доручення бундестагу (або комітету з оборони) або за власною ініціативою почати вживати відповідні заходи. Уповноважений може зажадати від всіх службових інстанцій бундесверу подання інформації й документів, заслуховувати свідків й експертів і при підозрі в здійсненні провин або злочинів направляти матеріали компетентним органам для накладення на винних штрафних санкцій або залучення до дисциплінарної відповідальності, право здійснення нагляду за військовими частинами в будь-який час без попередження. При цьому всі судові й адміністративні органи федерального рівня, земель і громад повинні на вимогу уповноваженого надавати йому необхідну підтримку¹⁵.

Велике практичне значення мають численні доповіді вповноваженого Бундестагу у справах Бундесверу, які викликають значний суспільний резонанс (у деяких випадках вони зіштовхуються із запереченнями з боку міністерства оборони). Крім того, у разі потреби відповідний комітет парламенту має невід'ємне право проголошувати себе комітетом з розслідування порушень у військовій сфері.

Інститут Уповноваженого Бундестагу з питань бундесверу загальноновизнаний як найважливіший елемент системи демократичного контролю й внутрішнього управління. Доступність уповноваженого й навіть можливість того, що кожен військовослужбовець може звернутися до нього, оминаючи всі службові інстанції, визначили порівняно невелике число грубих порушень основних

прав у збройних силах ФРН, а відхилення в поведженні начальників від норм законів у розглянутій області швидко припиняються. У середньому на ім'я уповноваженого щорічно надходить 8-10 тис. заяв і скарг. Ретельний їхній розгляд допомагає всім інстанціям, що несуть відповідальність за положення справ, мати ясну картину про настрої в армії й служить свого роду «системою раннього попередження» негативних явищ у силових структурах¹⁶.

Загалом досвід таких країн, як Велика Британія та ФРН свідчить, що сучасний «сектор безпеки» мають орієнтуватися на відповідність викликам майбутніх загроз безпеці замість того, щоб сліпо дотримуватися традицій. Він має бути «вбудованим» в демократичне суспільство, яке слугує своєрідним «зовнішнім гарантом» того, що гуманітарно-політичні права забезпечуються всередині «сектору безпеки» в максимально можливому обсязі на усіх рівнях та в усіх вимірах.

У результаті проведеного дослідження представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що виявляється у зміні політичного курсу України та її зближення з ЄС, яка викликала з боку РФ агресію, до якої сектор безпеки і оборони не був готовий, загрози національним інтересам України різко загострилися в усіх сферах та набули комплексного масштабного характеру.

Дії суб'єктів забезпечення національної безпеки України на початку загострення воєнно-політичної ситуації були не ефективними. Оперативність прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки була низькою, що не забезпечувало своєчасного реагування на нові загрози. Відсутність постійно діючого механізму моделювання і прогнозування як основи для прийняття рішень не дозволяло діяти на упередження.

Законодавство у сфері національної безпеки і оборони не відповідає загрозам національній безпеці України, та потребує доопрацювання або уточнення. Політичне управління сектором безпеки і оборони, а також його реформування проводилось безсистемно, без створення цілісної системи взаємопов'язаних нормативно-правових актів, програм розвитку, планів та відповідного фінансового і матеріально-технічного забезпечення.

1. *Про основи національної безпеки України*: Закон України від 19.06.2003 № 964-ІУ // База даних «Законодавство України» / ВР України. С. 29. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. *Мітряєва С. І.* Територіальні питання та етнічні чинники в процесі другої хвилі розширення НАТО: регіональний вимір // *Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття членства*. Київ, 2004. С. 128-138.

3. *Західноєвропейська модель Збройних сил* 1 досвід країн-членів та партнерів НАТО в галузі трансформації оборонної сфери: практичні можливості для України: матер. Міжнар. семін. (31 трав. - 2 черв. 2001 р.). Київ, 2001. С. 22-24.

4. *Західноєвропейська модель Збройних сил і досвід країн-членів та партнерів НАТО в галузі трансформації оборонної сфери: практичні можливості для України: матер. Міжнар. семін. (31 трав. - 2 черв. 2001 р.). Київ, 2001. С. 25-27.*

5. *Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці*: матер. Міжнар. «круглого столу» експертів (м. Ужгород, 7-9 листоп. 2002 р.) / ЗФ ШСД, Фонд ім. Фрідріха Еберта. Ужгород, 2002. С. 17-20.

6. *Підготовка нових членів ЄС - країн-сусідів України до вступу в Шенген і виклики для України: матер. Міжнар. «круглого столу» експертів / С. І. Мітряєва (голов. ред.); УФ НІСД, Фонд ім. Фрідріха Еберта. Ужгород, 2007. С. 7-11.*

7. *Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці*: матер. Міжнар. «круглого столу» експертів (м. Ужгород, 7-9 листоп. 2002 р.) / ЗФ НІСД, Фонд ім. Фрідріха Еберта. Ужгород, 2002. С. 31-34.

8. Там само. С. 37-39.

9. *Підготовка нових членів ЄС - країн-сусідів України до вступу в Шенген і виклики для України: матер. Міжнар. «круглого столу» експертів / С. І. Мітряєва (голов. ред.); УФ НІСД, Фонд ім. Фрідріха Еберта. Ужгород, 2007. С. 32; Тарасюк В. М.* Інститут військового омбудсмена як інструмент демократичного контролю // *Держава і право: зб. наук. праць. Серія Політичні науки*. 2016. Вип. 73. С. 130-131.

10. Там само. С. 18-23.

11. Там само. С. 37-40.

12. Там само. С. 14-17.

13. *Горбулін В. П., Качинський А. Б.* Пріоритетність національних інтересів у світлі стратегії національної безпеки України // *Стратегічна панорама*. 2005. № 3. С. 44-47.

14. *Верховна Рада України. Комітет з питань європейської інтеграції: «Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО»*: Парла- менські слухання / О. О. Зарубінський, І. І. Мисик, С. О. Дворник та ін. Київ, 2003. С. 7-11.

15. *Вступ України до НАТО: реалії та перспективи*: матер. Міжнар. конф. / за ред. проф. А. І. Шевцова; Регіон. філіал Нац. ін-ту стратег. до- слідж. в м. Дніпропетровську. Дніпропетровськ: ДФ НІСД, 2006. С. 23-27.

16. *Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці*: матер. Міжнар. «круглого столу» експертів (м. Ужгород, 7-9 листоп. 2002 р.) / ЗФ НІСД, Фонд ім. Фрідріха Еберта. Ужгород, 2002. С. 54.

14 *Serkevych Iryna. Forming the policy of Ukraine in the field of national security (in terms of the United Kingdom and Germany)*

In the article, the author analyzes the idea of the development of Ukrainian policy in the field of national security and defense, based on the experience of leading countries of the world. The comparative analysis of crimes against national security of the countries of the European Union is carried out. A detailed description of the distribution of administrating the security sectors and forming the security policy of the state is specified. They can be divided into two types - the Anglo-Saxon and the Continental. A clear approach of Great Britain to ensuring the necessary level of secrecy connected with the introduction of special messages for blocking the state secrets leakage into the system of mass media is analyzed. The practice of Germany, namely the formation of new armed forces of Germany for sustainable defensive capability of the state and successful creation of an effective civilian control over the security sector, is considered. The author examines the historical development of Germany as a military state until starting of the Second World War, the process of restructuring the army after the war and the present condition, in scientists' opinion, of one of the strongest states in the field of defense. The development of Germany in the field of civic education on issues of training and educating "the young without a war", including such a term as "civic consciousness" in the scope of activity for this direction, is analyzed. It is mentioned that the introduction of such a post as Commissioner of the Bundestag in Bundeswehr to the Parliament of Germany turned out to be the most important element of the system of democratic control and internal control in the state. The basic directions for following the foreign experience by Ukraine are determined. Some "gaps" in the legislation of our country in the field of national security and defense are given. The considerable political and, unfortunately, negative impact on the management of the security and defense sector of our country is revealed.

Keywords: national security, crime, European integration, globalization.